

П Р И Б Л И Ж И М О И Н С Т И Т У Ц И Ј Е Г Р А Ђ А Н И М А

Поштовани посећиваоци,

здања институција државе и престонице, у којима се доносе важне политичке одлуке, отворена су за јавност. Циљ програма „Приближимо институције грађанима“ је да се грађани Србије непосредно упознају са начином доношења одлука у земљи, науче да прате шта „ради“ њихов жлас и да им се омогући да боље разумеју функционисање система.

Један од начина да се демонстрира отвореност институција је да се организују посеће зградама у којима представници грађана раде. У свим демократским земљама грађанима је омогућено да се на овај начин упознају са радом својих представника, које су непосредно или посредно изабрали, а често су организоване и посеће и обиласци за посећиваоце из иностранства.

Председник Србије, народни посланици и одборници града Београда раде у велелепним здањима чија су врата отворена за све који желе да се упознају са бурном историјом српске државности, занимљивим причама које прате значајне политичке догађаје и архитектонским и уметничким вредностима којима ове зграде обилују.

На страницама брошуре „Приближимо институције грађанима“, намењене посећиваоцима ових институција, налазе се текстови о уложама председника Србије, народних посланика, одборника и грађана Србије, као и краћи преглед историјских околности у којима су грађене зграде и оне архитектонских и уметничких вредности здања.

ПРЕДСЕДНИК РЕПУБЛИКЕ

УЛОГА ПРЕДСЕДНИКА РЕПУБЛИКЕ

Председник Републике изражава државно јединство Републике Србије.

Председник Републике и Влада Републике Србије су део извршне власти.

Положај и овлашћења председника Републике регулисани су Уставом, Законом о избору председника Републике, Законом о посебним правима и дужностима председника Републике и другим прописима.

МАНДАТ ПРЕДСЕДНИКА РЕПУБЛИКЕ

Како се бира председник Републике?

За председника Републике може се кандидовати сваки држављанин Србије који прикупи 10.000 потписа бирача, под условом да је најмање годину дана пре расписивања избора имао пребивалиште у Србији.

Изборе за председника Републике расписује председник Народне скупштине 90 дана пре истека мандата председника Републике, тако да се избори окончају у наредних 60 дана.

Колико траје и када почиње мандат председника Републике?

Мандат председника Републике траје пет година и почиње да тече од дана полагања заклетве пред Народном скупштином Републике Србије.

Текст заклетве гласи:

„Заклињем се да ћу све своје снаге посветити очувању суверености и целине територије Републике Србије, укључујући и Косово и Метохију као њен саставни део, као и остваривању људских и мањинских права и слобода, поштовању и одбрани Устава и закона, очувању мира и благостања свих грађана Републике Србије и да ћу савесно и одговорно испуњавати све своје дужности.“

Мандат председника Републике се може продужити, али само у случају да истиче за време ратног или ванредног стања.

Нико не може више од два пута бити изабран за председника Републике. Дакле, исти човек може бити председник Републике најдуже 10 година (два пута по пет).

Председник Републике може да поднесе оставку и о њој обавештава јавност и председника Народне скупштине.

У случају да је председник Републике спречен да обавља своје дужности (због болести и слично) или му мандат престане пре истека рока на који је изабран (на пример, буде разрешен или поднесе оставку) замењује га председник Народне скупштине, најдуже три месеца.

ОВЛАШЋЕЊА И ОДГОВОРНОСТ ПРЕДСЕДНИКА РЕПУБЛИКЕ

Овлашћења председника Републике у области спољних послова

Председник Републике представља Србију у земљи и иностранству. Зато је он овлашћен да поставља и опозива амбасадоре наше земље, на основу предлога Владе, као и да прима акредитивна и опозивна писма страних дипломатских представника.

Председник Републике и промена Устава

Председник Републике може да предложи промену Устава.

Председник Републике као командант Војске Србије

Председник Републике командује Војском Србије.

Такође, председник Републике поставља, унапређује и разрешава офицере Војске Србије.

Именовање кандидата за председника Владе (мандатара)

Председник је овлашћен да Народној скупштини предложи кандидата за председника Владе (премијера). Он то чини пошто саслуша мишљење представника свих изабраних изборних листа.

Проглашење ратног и ванредног стања у случају да Народна скупштина не може да се састане

Ратно и ванредно стање проглашава Народна скупштина. Али, ако она не може да се састане одлуку о

проглашењу доноси председник Републике у сарадњи са другим државним органима – у складу са Уставом.

Председник Републике и поступак доношења закона

Председник Републике учествује у законодавној процедури тако што указом проглашава законе које је изгласала Народна скупштина. Ако је закон донет по хитном поступку председник Републике је дужан да га прогласи у року од седам дана. У свим осталим случајевима овај рок износи 15 дана од дана када је закон изгласан.

Председник Републике може да одбије да прогласи закон који је изгласала Народна скупштина. Такав закон, заједно са писменим образложењем, председник Републике враћа Народној скупштини на поновно одлучивање. Ово право председника Републике зове се „вето“.

Ако закон поново буде изгласан председник Републике је дужан да га прогласи.

Председник Републике није овлашћен да Народној скупштини предлаже законе.

Имунитет председника Републике

Председник Републике често мора да донесе тешке и ризичне одлуке како би држава функционисала и зато њега штити имунитет.

Председник Републике не може бити позван на кривичну или другу одговорност за изражено мишљење у вршењу своје функције.

Такође, ако се председник Републике позове на имунитет он не може бити притворен, нити се против њега може водити кривични или други поступак у коме се може изрећи казна затвора. Имунитет председника Републике може бити укинут одлуком Народне скупштине, ако за то гласа најмање 126 посланика.

Председника Републике не штити имунитет ако буде затечен у извршењу кривичног дела за које је прописана казна затвора у трајању дужем од пет година. У том случају он може бити притворен и без одобрења Народне скупштине.

Разрешење председника Републике

Председник Републике може бити разрешен, али само ако повреди Устав и ако поступак за разрешење покрене Народна скупштина на предлог најмање 84 посланика (једна трећина од укупног броја народних посланика).

КАКО ПРЕДСЕДНИК РЕПУБЛИКЕ РАДИ?

Председник Републике има право на обезбеђење, право да користи резиденцију и службена возила, право на плату и права која штите њега и његову породицу. Нека од ових права важе и када председнику престане функција.

Председник Републике је дужан да савесно и одговорно обавља своју функцију и да поштује Устав и законе.

Такође, председник Републике мора да чува тајне податке (на пример, војне тајне) и не сме да обавља било коју другу јавну функцију или професионалну делатност.

Генерални секретаријат председника Републике помаже председнику у обављању стручних и других послова. Најважније место у Генералном секретаријату заузимају генерални секретар, шеф кабинета, саветници председника Републике и шеф Протокола.

НАРОДНА СКУПШТИНА

ШТА ЈЕ СКУПШТИНА?

Уставни положај Народне скупштине

Народна скупштина је највише представничко тело и носилац уставотворне и законодавне власти у Републици Србији.

Народна скупштина је најважнији државни орган јер доноси и мења Устав – највиши и најважнији правни акт државе.

Такође, Народна скупштина доноси законе, одлучује о промени граница Републике Србије, расписује републички референдум, потврђује међународне уговоре, усваја буџет и стратегију одбране, одлучује о рату и миру и одлучује о другим питањима у складу са Уставом.

Надлежности Народне скупштине су предвиђене Уставом и Пословником Народне скупштине. У складу са Уставом, доноси се Закон о Народној скупштини.

Конституисање Народне скупштине

Народна скупштина има 250 народних посланика.

После парламентарних избора заказује се прва седница Народне скупштине, коју сазива председник Народне скупштине из претходног сазива.

На првој седници се потврђују (верификују) посланички мандати. Народна скупштина је конституисана када се потврде мандати две трећине народних посланика. Тог дана престаје мандат претходног сазива Народне скупштине.

Тек после конституисања Народна скупштина може да обавља своје функције – законодавну, изборну и надзорну.

Овлашћења Народне скупштине

Народна скупштина бира и разрешава Владу, судије Уставног суда, гувернера Народне банке Србије, Заштитника грађана, судије, јавне

тужиоце и њихове заменике и друге функционере – у складу са Уставом и законом.

Народна скупштина може да разреши председника Републике, ако он повреди Устав, на основу што је, такође, регулисано Уставом.

Народна скупштина надзире рад Владе, гувернера Народна банке Србије, Заштитника грађана, службе безбедности и других органа које бира.

Однос Народне скупштине и Владе Републике Србије

Након парламентарних избора председник Републике има обавезу да предложи Народној скупштини кандидата за председника Владе (мандатара). На следећој седници Народне скупштине мандатар образлаже свој програм и предлаже чланове владе – о чему народни посланици воде расправу.

Влада је изабрана када за њу гласа већина од укупног броја народних посланика. Ако најмање 60 народних посланика није задовољно радом Владе они могу да предложе да Народна скупштина гласа о неповерењу Владе. После расправе на ову тему Народна скупштина гласа и ако 126 народних посланика гласа „за“ – Влади је изгласано неповерење.

Веома је важна контролна функција Народне скупштине над радом Владе.

Влада је одговорна Народној скупштини за политику Републике Србије, за извршавање закона и других општих аката и за рад органа државне управе, о чему је дужна да подноси периодичне извештаје.

КАКО РАДИ НАРОДНА СКУПШТИНА?

Ко се стара о раду Народне скупштине?

Председник Народне скупштине представља Народну скупштину, председава седницама Народне скупштине и стара се о благовременом и усклађеном раду радних тела Народне скупштине. Секретар Народне скупштине помаже председнику Народне скупштине у обављању послова и руководи Службом Народне скупштине.

Заседања

Заседања Народне скупштине могу бити редовна и ванредна.

Народна скупштина се састаје у два редовна заседања годишње. Ванредна заседања се одржавају ако то захтева најмање трећина од укупног броја народних посланика или Влада.

Народна скупштина се састаје без позива после проглашења ратног или ванредног стања.

Кворум

Да би Народна скупштина могла да доноси одлуке потребно је да седници присуствује 126 народних посланика (већина од укупног броја). Када је присутан потребан број народних посланика постигнут је „кворум за одлучивање“.

Усвајање закона

Законе који уђу у скупштинску процедуру пажљиво читају сви народни посланици. Они могу да поднесу амандмане – предлоге за измене и допуне предлога закона који је „у скупштинској процедури“. О предлогу закона се расправља „у начелу“ и „у појединостима“ да би се на крају одлучивало у Дану за гласање.

Најчешће је довољно да „за“ закон или други општи акт гласа већина присутних народних посланика, под условом да седници присуствује 126 народних посланика.

За најважније законе и одлуке потребно је да гласа већина од укупног броја народних посланика.

Јавност рада

Седнице Народне скупштине и њених одбора су јавне и њихов ток можемо пратити путем телевизије, интернета, новина... Ипак – Влада, скупштински одбор или најмање 20 народних посланика могу да предложе да јавност буде искључена.

Одбори

Одбори су радна тела Народне скупштине која се формирају због ефикаснијег рада. Чланови одбора су народни посланици. *(Примера ради, сазив Народне скупштине од јануара 2004. до јануара 2007. године имао је 30 одбора који су се бавили свим областима друштвеног и државног живота).* Број чланова одбора варира између 11 и 25 народних посланика. Прецизан број чланова и надлежност одбора одређени су Пословником Народне скупштине.

КО СУ НАРОДНИ ПОСЛАНИЦИ?

Избори за народне посланике

Народни посланици су представници грађана у Народној скупштини. Грађани на тајним и непосредним изборима, који су регулисани посебним законом, бирају народне посланике.

У расподели мандата могу да учествују само изборне листе које су на изборима добиле најмање пет одсто гласова од укупног броја гласова бирача који су гласали. За странке које окупљају националне мањине важе посебна правила. На свакој изборној листи мора бити најмање 30 одсто жена.

Имунитет

Народни посланици често морају да донесу тешке и ризичне одлуке како би држава функционисала. Зато народни посланик не може бити позван на кривичну или другу одговорност за изражено мишљење или гласање у вршењу своје функције. Ако се посланик позове на имунитет он не може бити ни притворен, нити се против њега може водити кривични или други поступак у коме се може изрећи казна затвора.

Имунитет може бити укинут само на основу одлуке Народне скупштине.

Ако народни посланик буде затечен у извршењу кривичног дела за које је прописана казна затвора у трајању дужем од пет година он може бити притворен и без одобрења Народне скупштине.

Интерпелација и посланичко питање

Када народни посланици желе да од Владе или неког од министара добију одговор о питањима у вези са њиховим радом они подносе „интерпелацију“. За подношење интерпелације потребно је најмање 50 посланика.

Народни посланик који жели да више сазна о питањима из надлежности Владе или неког министра може да постави посланичко питање, у писаном облику или усмено на седници Народне скупштине. На захтев посланичке групе, најмање једном месечно, председник Народне скупштине одређује дан када ће поједини министри одговарати на посланичка питања.

Жујин салон

КАКО ИЗГЛЕДА СКУПШТИНСКИ ЖИВОТ?

У паузама седница у ходницима Народне скупштине је веома живо, могу се видети посланици, министри, новинари и запослени у скупштинским службама. Седнице се, уобичајено, одржавају од 10 часова ујутру до 18 часова увече.

Пауза за ручак је обично у 14 часова и у то време народни посланици одржавају конференције за новинаре, или су на састанцима посланичких група, седницама одбора, Истраживачком центру или у скупштинском ресторану.

Често у Скупштину долазе грађани који о својим проблемима желе да поразговарају са посланицима. Они могу да уђу у Скупштину само ако се претходно најаве и на пријавници оставе личну карту.

ГРАД БЕОГРАД

БЕОГРАД У УСТАВУ И ЗАКОНИМА

Београд је у Уставу одређен као главни град Републике Србије.

Поред Устава, правни положај Београда је регулисан Законом о локалној самоуправи, Статутом града Београда и другим прописима. Статут града Београда доноси Скупштина града.

БЕОГРАД КАО ЈЕДИНИЦА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

Појам локалне самоуправе

Државна власт у Србији је, између осталог, ограничена и правом грађана на локалну самоуправу. Јединице локалне самоуправе (градови и општине) надлежне су у питањима која се, на сврсисходан начин, могу остваривати унутар јединица локалне самоуправе.

Да ли је Београд једини град у Србији?

Наравно да није! Законом је регулисано да, поред Београда, још Нови Сад, Ниш, Приштина и Крагујевац имају статус града.

Разлика између градова и општина

Градови и општине имају исте надлежности, али се само градовима могу поверити и додатна права и обавезе. Такође, само градови могу имати „градске општине“ које се оснивају на основу Статута.

ОРГАНИ ВЛАСТИ У БЕОГРАДУ

Београд има Скупштину града, председника општине (градоначелника) и Градско веће.

Избори за органе власти у Београду

Скупштина града се бира на локалним изборима. Скупштина града Београда има 90 одборника, који се бирају на период од четири године.

Градоначелник се бира на време од четири године, непосредним и тајним гласањем. Од свих кандидата изабран је онај који добије више од 50 одсто гласова. Ако у првом кругу нико не добије потребан број гласова – организује се други круг у коме учествују два најбоље пласирани кандидата.

Градско веће је орган Града Београда који усклађује остваривање функција Градоначелника и Скупштине града и врши контролну и надзорну функцију над радом Градске управе.

Градско веће чине Градоначелник, Заменик градоначелника и девет чланова које бира Скупштина града, на предлог Градоначелника, на четири године.

НАДЛЕЖНОСТИ ГРАДА БЕОГРАДА

Град Београд, као и свака друга јединица локалне самоуправе, уређује и обезбеђује обављање комуналних делатности и коришћење грађевинског земљишта и пословног простора и брине о путевима, туризму, култури, социјалној заштити, просвети, здравству, спорту и другим делатности-ма значајним за свакодневни живот грађана.

Финансирање послова града Београда

Послови града Београда се финансирају из изворних прихода Београда и буџета Републике Србије. Град Београд стиче изворне приходе од пореза на имовину, локалних административних и комуналних такси, накнада за коришћење и уређивање градског земљишта, прихода од донација и самодоприноса и других извора који су одређени у закону.

Надзор над градском влашћу

Влада Републике Србије надзире рад органа града Београда. Влада, у случајевима одређеним законом, може и да распусти Скупштину града.

ГРАДСКЕ ОПШТИНЕ

Градска општина је део територије Града Београда у којој се врше одређени послови локалне самоуправе утврђени Статутом града.

На челу градске општине налази се председник општине и скупштина општине. Извршну власт врши општинско веће.

Колико градских општина има Београд?

Београд има 17 градских општина. Те општине су: Чукарица, Нови Београд, Палилула, Раковица, Савски венац, Стари град, Вождовац, Врачар, Земун, Звездара, Барајево, Гроцка, Лазаревац, Младеновац, Обреновац, Сопот и Сурчин.

Надлежности градске општине

Градска општина има много надлежности важних за свакодневни живот Београђана. Тако, на пример, градска општина доноси свој буџет, оснива месне заједнице, стара се о развоју угоститељства и туризма, даје у закуп грађевинско земљиште и обавља друге послове у складу са Статутом.

АРХИТЕКТУРА

- Канцеларија председника Републике смештена је у некадашњем Новом двору, Стари двор користи Скупштина града Београда, док Народна скупштина има на располагању две зграде – Дом Народне скупштине и административну зграду Народне скупштине. Све четири зграде, мада смештене у различитим улицама, налазе се у непосредној близини и чине ансамбл значајних јавних грађевина Београда и Србије.

- Улица Краља Милана некада је била позната под именом Крагујевачки друм, који је представљао јужни улаз у београдску варош. Насељавање простора града на Теразијама почело је четрдесетих година деветнаестог века када је Стојан Симић, председник Државног савета, подигао зграду на месту данашњег парка између Новог и Старог двора, која ће потом послужити као прва владарска резиденција кнеза Александра Карађорђевића, позната као Стари конак. Процес урбаног и привредног развоја овог дела вароши наставио је кнез Милош Обреновић по повратку у Србију изградњом дворца за престолонаследника Михаила 1860, према пројекту архитекте Косте Шрепловића.

У близини дворца временом су се груписале зграде страних конзулата и високих представника власти, попут куће Стојана Симића наспрам Старог конака, која ће након његове смрти служити за потребе Руског посланства у Србији. Врхунац у развоју овог потеза представља подизање

репрезентативне палате Старог двора 1884, према пројекту архитеката Александра Бугарског и Јована Илкића, а потом и палате Новог двора 1922, према замисли архитекте Стојана Тителбаха.

Традиција подизања објеката управно-пословне намене на овом делу уличног потеза настављена је и после Другог светског рата изградњом зграде Скупштине Републике Србије. У периоду после Другог светског рата овај простор карактеришу покушаји уметања модернистичних грађевина у постојеће низове академизираних вишеспратница, чији је циљ било очување репрезентативно-јавног карактера улице. Тако је зграда Скупштине Србије подигнута на месту некадашње скромне једноспратне грађевине, саграђене пред крај деветнаестог века. О избору локације новог скупштинског здања говоре речи архитекте Милоша Сомборског, тадашњег Главног архитекте града Београда: *Регулационим планом предвиђен је зелени продор између улице Косовке девојке и нове зграде Председништва владе НР Србије ... Поред зграде неће бити улица, већ само пешачки пролаз, а зграда Совјетског представништва осталаће у овом појасу до времена када буде могућно уклањање исте...*

► **Зграда Народне скупштине** смештена је уз зграду Министарства иностраних послова Краљевине СХС на углу улица Краља Милана број 16 и Добрињске, у којој се данас налази Економски институт. У овом здању, саграђеном почетком двадесетих година прошлог века, смештена је данас

сала „Николе Пашића“. Управо у тој сали, коју је Министарство користило за састанке са међународним делегацијама, одржан је 1935. састанак Мале антанте, а наредне 1936. године и састанак представника Балканског савеза. Према пројекту адаптације архитекте Мате Ота из 1974. између ове зграде и здања Скупштине Србије пробијен је пролаз, који је омогућио заједничко коришћење простора у приземљу.

Грађење новог објекта за потребе Скупштине у улици Краља Милана почело је према нацртима које је у оквиру Пројектантског завода НР Србије потписао архитекта Исак

Азриел. Пројекат је одобрен 28. октобра 1948. године. Под називом Канцеларијска зграда Председништва владе НРС зграда је почела да се зида 4. маја 1949. године, а реализована је 31. марта 1954. године као зграда Скупштине НР Србије.

Аутор пројекта унутрашњег уређења, који је подразумевао репрезентативну обраду сала и вестибила, израду степеништа и пода од мермера, био је архитекта Милан Минић.

Зграда Народне скупштине Републике Србије обликована је као петоспратна пословна зграда снажног грађевинског корпуса, који је рапчлањен геометријским низом доминантних прозорских отвора. Према замисли архитекте Минића фасаде објекта требало је да се изведу у вештачком камену и висински ускладе са фасадама суседног објекта Министарства иностраних послова.

Унутрашњост објекта подељена је на девет нивоа, од којих су три подземна. Велика сала за одржавање скупштинских седница и мала сала смештене су у сутерену, док су у приземљу, поред пресале „Никола Пашић“, смештени Плави салон и просторије Истраживачког центра. Просторије првог спрата намењене су кабинетима председника и секретара Народне скупштине. На осталим спратовима распоређено је пет одборских сала. Међу

Салон при Кабинету председника

осталим просторима издвајају се салон при Кабинету председника, ВИП салон, скупштински ресторан, као и 160 канцеларија за народне посланике и запослене у Служби Народне скупштине.

Зграда Народне скупштине Републике Србије један је од првих јавних објеката у послератној Југославији, који је саграђен за потребе државне управе. Непосредно по завршетку радова на уређењу, у овом здању одржано је прво редовно заседање Скупштине Србије 20. марта 1954, од када овај објекат није мењао своју намену. Као место окупљања народних посланика и доношења важних одлука о будућности Србије, зграда Народне скупштине Републике Србије представља сведочанство парламентарног развоја и бурних дешавања на историјској сцени Србије.

► Зграда Дома Народне скупштине, једно од најмонументалнијих здања некадашње Краљевине Југославије, грађена је у временском раздобљу од 1907. до 1936. године. Историја њене градње, са бројним прекидима и изменама пројекта, уз учешће најзначајнијих домаћих архитеката прве половине двадесетог века, симболично одражава и бурну историју српске, потом југословенске државе и њеног парламентарног живота. Својим изузетним архитектонским и уметничким квалитетима, палата се издваја у градитељском миљеу престонице.

Већ 1892. године Министарство грађевина поверило је израду пројекта новог скупштинског здања архитекти Константину А. Јовановићу, међутим због политичких превирања и материјалних разлога, подизање објекта је одложено за неколико година, када је градња поверена архитекти Јовану Илкићу, победнику на поново организованом конкурс за Дом народног

Зграда Дома Народне скупштине

Библиотека Дома Народне скупштинске представништва 1901. године. Званичан почетак градње палате означен је полагањем камена темељца 27. августа 1907. у присуству краља Петра Првог Карађорђевића.

Бурна дешавања на историјској позорници током наредне деценије, утицала су на то да је до завршетка Првог светског рата грађевина била изграђена само до нивоа првог спрата. Формирање Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, условило је потребу за изменама пројекта, јер предвиђене скупштинске сале више нису биле довољне. Због смрти архитекте Илкића 1917, пројектантски радови, који су се тицали не само измена и допуна првобитног пројекта у крилима зграде, већ и реституције изгубљених планова, поверена је ауторовом сину Павлу Илкићу. Према обновљеном пројекту изградња је настављена 1920, и трајала до 1926. године, када су радови поново обустављени. Одлука о почетку следеће фазе реализације пројекта уследила је

1934, а главни пројектант био је руски архитекта Никола Краснов.

На палати Народне скупштине радови су завршени 18. октобра 1936, двадесет девет година након почетка изградње. Прва седница у присуству свих чланова Владе одржана је два дана касније, 20. октобра 1936. године. Уз монументални степенешни прилаз 1939. године постављена је скулптурална група „Играли се коњи врани“, рад вајара Томе Росандића.

Програм унутрашњег уређења скупштинске зграде подразумевао је посебно истицање репрезентативних просторија, велике и мале сале, дворане за седнице и кабинете званичника. Свечаности централног вестибила надвишеног куполом, поред полихромно обрађених зидова са стубовима, пиластрима, нишама и ложама, доприноси и декоративни мермерни под. Хералдичким симболима и накнадно постављеним скулптурама владара овом простору дат је и снажан

Дипломатски салон

Дипломатски салон

симболички карактер. Централни хол, познат и као „сала за разговоре“ представља централну скупштинску просторију, која је украшена богатом штучо декорацијом и намештајем у дуборезу.

Велика скупштинска сала, смештена у десном крилу зграде, пројектована је првобитно за 200, а потом након преградње пројекта, за 400 посланика. У супротном, левом крилу зграде, смештена је мала сала намењена раду Сената. У обе сале зидови су обложени штучо декорацијом у комбинацији са декоративном дрвеном ламперијом, док је целокупан мобилијар изведен од ораховине.

Комуникација између приземља и просторија на спрату остварена је путем два монументална, симетрично постављена степеништа од белог мермера, са зидовима обложеним полихромним штучо мермером и високим прозорима са витражима. Декорација је употпуњена нишама са бронзаним статуама персонификацијама Правде и Просвете и грбовима Краљевине на оградама од белог мермера. Међу просторијама спрата посебно се издвајају оне намењене административном и финансијском одбору и библиотека, једна од најлепших просторије Скупштине.

Красновљев пројекат намештаја, нарочито за кабинете званичника, показује постојање јасних инструкција од стране инвеститора, које су у стилском погледу одражавале укус београдске грађанске средине тог времена. Потврду ове чињенице представља бели намештај дипломатског салона, израђен у комбинацији стилова „Луја XV“ и „Луја XVI“, док је остали намештај, намењен посланичким клубовима, највећим делом моделован на начин близак принципима арт декоа.

Поред својих архитектонских и уметничких вредности, зграда Народне скупштине издваја се и као сведочанство најзначајних догађаја политичког живота у историји Србије, од њеног оснивања до данас. Због својих историјских, архитектонских и уметничких вредности, зграда Скупштине проглашена је за споменик културе 1984. године.

► Нови двор, монументално здање на Андрићевом венцу, кога са Старим двором, данашњом скупштином града Београда, повезује лепо уређени парк,

од 1950. користили су Извршно веће Србије, Скупштина Србије, Председништво Србије и најдуже председник Републике Србије са пратећим службама.

Зграда председника Републике – Нови двор

Нови двор је грађен за резиденцијалне потребе династије Карађорђевић у периоду између 1911. и 1922. године. Камен темељац положен је 14. септембра 1911. године у присуству краља Петра I Карађорђевића, митрополита Димитрија, министара, државних саветника и виших официра. До прекида у градњи дошло је у току Првог Балканског и Првог светског рата.

Зграда је подигнута према пројекту познатог београдског архитекте

Салон у приземљу

Стојана Тителбаха на месту порушеног Дворца престолонаследника Михаила Обреновића, који је саградио кнез Милош у току своје друге владавине од 1858. до 1860. У овом објекту било је смештено Министарство спољних и унутрашњих послова све до рушења објекта 1911. године.

Изградња двора за Карађорђевиће, започета под надзором самог пројектанта Стојана Тителбаха, у периоду до 1914. године углавном је обухватала грађевинске радове, украсе на фасадама и столарију. Прва велика оштећења настала су приликом бомбардовања у току Првог светског рата, када је зграда директно погођена гранатама. Оправке и занатски радови започети су по завршетку рата под надзором архитекте Момира Коруповића, а окончани у пролеће 1921. године. Радове на уређењу ентеријера и декорисању објекта изводила је француска фирма Безије у току 1921. и 1922. године.

Нови двор је био званична резиденција краља Александра Карађорђевића од 1922. до 1933. године, након чега је према краљевој жељи Двор уступљен Народном музеју, који се уселио у овај простор у јуну месецу 1934. године. Збирке музеја налазиле су се у Новом

Салон у приземљу

Нови двор – историјски изглед

двору све до 1948. године, када је зграда уступљена Извршном већу Србије.

Зграда новог двора представља најзначајније остварење архитекте Стојана Тителбаха. Обликована у академском маниру са елементима ренесансне и барокне архитектуре, својом монументалношћу репрезентује намену објеката. У урбанистичком погледу, објекат Новог двора заједно са суседним палатама Старог двора и Дома народне скупштине, чини ансамбл значајних јавних грађевина Београда и Србије.

Због својих историјских и архитектонских вредности зграда Новог двора проглашена је за културно добро.

► Стари двор, данас Скупштина града Београда, саграђен је између 1881. и 1884. године према пројекту архитекте Александра Бугарског, као приватна и

службена резиденција Милана Обреновића који је од 1882. носио титулу краља Србије. Стари двор је једно од најзначајнијих остварења академске архитектуре Београда са краја 19. века, пројектован и обликован са намером да превазиђе све што је до тада изграђено или је служило за потребе званичне резиденције српских владара. У периоду од 1903. до 1914. године представљао је званичну резиденцију династије Карађорђевић. У његовој свечаној сали, током 1919. и 1920, одржаване су седнице привремене Народне скупштине, а потом, све до 1941. дворске забаве и приједи високих страних гостију. После Другог светског рата у згради се налазио Президијум Народне скупштине, Влада ФНРЈ и Савезно извршно веће. Од 1961. у Старом двору смештена је Скупштина града Београда.

Камен-темељац Старог двора свечано је положен 11. јуна 1881. у присуству Александра Обреновића, кнегиње Наталије, митрополита Михаила и чланова Државног савета.

Стари двор је замишљен као једносратна грађевина правилне четворougаоне основе, чији је угао према

Скупштина града Београда – Стари двор

данашњим улицама Краља Милана и Драгослава Јовановића био наглашен куполом која се завршава високим шиљком са двоглавим орлом на врху.

С обзиром да је Стари двор био предвиђен и за одржавање свечаности и боравак високих гостију, распоред унутрашњег простора и његово уређење били су предмет посебне пажње архитекте Бугарског. Утисак простора намењеног високим званицама, уопштењавао је намештај у стиливима Луја XIV, Луја XV и Луја XVI.

Значајне измене на згради Старог двора настале су приликом њене послератне реконструкције 1947, којом је двор добио не само нову функцију већ и потпуно ново решење улазне

Црвени салон

Жути салон
партије и фасаде према Булевару краља Александра.

Данас, унутрашњост Двора красе бројна дела домаћих сликара и вајара. У Црвеном салону налази се факсимил најстаријег познатог записа у којем се помиње словенско име Београда, у писму папе Јована VIII бугарском кнезу Борису. Оригинал документа, од 16. априла 878, чува се у ватиканској архиви. У овом салону изложен је и Орден народног хероја, којим је Београд одликован 20. октобра 1974.

Због својих историјских и архитектонских вредности зграда Старог двора проглашена је за културно добро.

УМЕТНИЧКЕ ВРЕДНОСТИ

Одмах после почетних борби за ослобођење Србије од турске окупације, вожд Карађорђе је у Тополи подигао утврђен град са два конака и црквом у којој су били иконостас и зидне слике. Његов наследник кнез Александар је заслужан за галерију портрета Карађорђевића. Краљ Петар је откупљивао слике са великих југословенских изложби, краљ Александар посебно је волео скулптуре и Нови двор је уступио Народном музеју, краљица Марија се бавила вајарством, кнез Павле формирао је своју колекцију и Музеј савремене уметности, нажалост убрзо га је и угасио.

Култури и уметности су још више значаја давали чланови династије Обреновић. Већ је њен родоначелник кнез Милош почео да сакупља старине, основао први музеј, по свему га превазишао кнез Михаило, за чије су владавине утемељене многе институције које и данас трају. Краљ Милан се помиње као први европски монарх који је откупљивао свеже слике још увек непризнатих и касније врло цењених француских корифеја импресионизма. Краља Александра памтимо по помоћи Хиландару, захваљујући којој су му монаси поклонили Мирослављево јеванђеље, затим по залагању да се на Светској изложби у Паризу (1900) представимо монументалним композицијама најпознатијих српских уметника.

Бурни политички догађаји, ратови и револуције, настајање и нестајање државе, условили су да се владарске збирке растурају, покретна културна добра униште, распродају на аукцијама у свету или, у најбољем случају, заврше у музејима, тако да архитектура, мобилијар, дела примењене и, посебно, ликовне уметности у објектима

Народне скупштине Србије, Згради председника Србије и Градској скупштини Београда нису временски усаглашена са личностима које су заслужне за њихово подизање.

Међутим, управо та еkleктика стилова на особен начин упућује у драматично пулсирање историје и показује потребу сваке генерације за *лейоџом која ће сјасити свети*. Зато на зидовима свечаних сала, кабинета и осталих просторија помнутих највиших државних установа има око деветстотина слика, скулптура, цртежа и графика, насталих у ширем временском распону, али понајвише набављених током друге половине XX века.

► Два здања Народне скупштине Србије, на Тргу Николе Пашића и у Улици краља Милана, оплемењује преко четиристотине слика, скулптура, фресака, цртежа и графика уважених уметника. Само су вајарска остварења и зидне слике повезане са архитектуром и политичким програмом државе, остала културна добра искључиво упућују у естетичке домете појединаца и донекле генезу уметничких праваца и покрета. Већ и чињеница да су се временом прикупили радови значајних уметника упућује на закључак да без њих не би био могућ ни један антологијски преглед уметности код нас и у некадашњој Југославији.

Од више изузетних вајара који су пратили пројекат или касније урадили портрете државника и политичара, издвајамо Т. Росандића, Т. Коса, Ф. Кршинића, П. Палавичинија, Ф. Горшеа, Д. Арамбашића, Л. Долинара, И. Кердића, Р. Валдеца, Р. Стијовића, С. Стојановића, А. Аугустинчића,

Петар Омчикус, „Рибe“, 1954.

Коста Хакман, „Предео са маслинама“, 1938.

Б. Калина, Н. Јанковића,
И. Коларовића.

Такође, пројектом предвиђене површине осликали су мајстори декоративних целина И. Тишов, М. Менгело Родић, М. Рачки, В. Филаковац, Р. Слaперник и П. Петровић Сухачев.

Слике С. Аралице, Ј. Бијелића, Ј. Бифела, А. Боцарића, Н. Бешевића, Л. Вујаклије, Д. Глишића, И. Јоба, В. Јордана,

Д. Кондовског, М. Коњовића, Л. Личеноског, П. Лубарде, М. Миловановића, М. Петрова, В. Поморишаца, К. Хакмана и С. Шумановића подсећају на то шта се дешавало до 1940, а после ове године слике С. Аралице, Б. Дамјановског, М. Детонија, О. Хермана, В. Јордана, Б. Карлавариса, П. Лубарде, А. Луковића, П. Милосављевића, М. Милуновића, Б. Миљуша, Б. Михаиловића, А. Мотике, И. Мујезиновића, П. Омчикуса, О. Петлевског, З. Петровића, В. Поморишца, Љ. Поповића, М. Б. Протића, И. Радовића,

Васа Поморишац, „Стари Париз“, 1939.

*Миодраг Б. Протић
„Мртва природа са манголином“*

Р. Рељића, С. Самуровића,
 Б. Стевановића, В. Станића, Т.
 Стевановића,
 Ђ. Теодоровића,
 А. Томашевића,
 У. Предића, М. Б. Протића, Ј.
 Сокић,
 М. Челебоновића,
 Ф. Шимуновића
 и С. Шохаја.

► Унутрашњост
 некадашњег Новог двора, потом
 и музеја, који користи председник
 Србије, украшена је остварењима
 познатих аутора. Токове између два

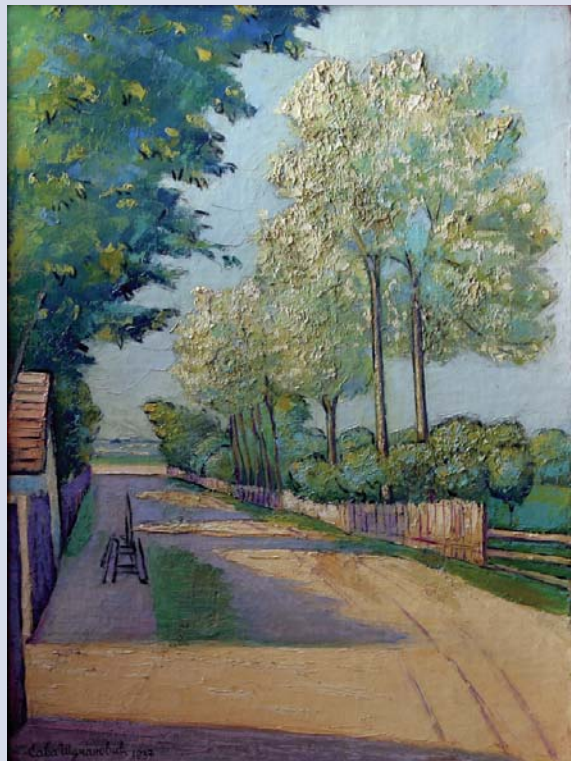
М. Поповић, „Лука у Загру“

М. Поповића, С. Ђелића Д.
 Цигарчића, Ф. Слане, Ђ. Бошана, М.
 Курник, Ј. Сокић, С. Шохаја, М.
 Прегеља,
 Б. Продановића,

Б. Карлаварић,
 „Улица у Сремским Карловцима“

светска рата тек наговештавају
 радови
 Ј. Бијелића, П. Добровића, С.
 Шумановића и
 М. Милуновића. Много боље, се
 сагледавају тенденције друге
 половине XX века које пред-
 стављају: у улазном холу мер-
 мерне алегоричке фигуре
 Т. Росандића, у свечаној сали
 фреске П. Лубарде и М.
 Милуновића, у салонима, каби-
 нетима и ходницима слике
 М. Челебоновића, Н.
 Гвозденовића,

Сава Шумановић, „Дворег“

Зора Петровић, „Атље“

М. Милуновића,
 М. Таргаље, Л. Вујаклије, М. Бајића,
 М. Крсмановића,
 К. Дивјак, О. Кангрџе, А. Луковића,
 М. Петрова,
 З. Петровића,
 С. Самуровића,
 Б. Стевановића,
 М. Стевановића,
 Ђ. Теодоровића,
 В. Тодорића, А. Хутера и Г. Чемерског, као и скулптуре В. Јоцић,
 И. Коларовића,
 Ф. Кршенића, О. Лога, Н. Митрића,
 С. Сандића,
 Р. Стијовића, А. Зарина, В. Стојића,
 Н. Јанковића, В. Станковића
 и В. Петрића, одреда заступника различитих поетских и естетских усмерења.

► Некадашња Београдска општина редовно је откупљивала и одговарајућим музејима прослеђивала уметничка

дела. Исто је наставила да чини и са промењеним називом, данас као Градска скупштина, тако да се под крововима њених објеката сакупило око тристотине уметничких дела. Најрепрезентативнија дела дају душу ентеријерима Старог двора. Некада су на његовим зидовима биле репрезентативне композиције Марка Мурата и Паје Јовановића, настале 1900, сада само оне које су пристигле између два светска рата и знатно више после тога. У прву групу спадају слике

Н. Бешевића,
 Ј. Бијелића,
 Б. Вукановић, И. Вавпотића,
 М. Голубовића, В. Грдана, Ј. Зоњића,
 П. Лубарде, М. Петрова,
 В. Поморишца, И. Радовића, С. Страле
 и С. Шумановића, у другу С. Аралице,
 Ј. Бијелића, К. Дивјак, М. Коњовића,
 П. Милосављевића, М. Митровића, И. Мујезиновића, П. Омчикуса, Д. Цигарчића, А. Хутера, као и скулптуре М. Бесарабића, М. Вуковића, А. Гаталице и С. Дукића.

Марко Челебоновић, „Мртва природа“